

Indonesië 2002

Het is moeilijk om het verslagen schrijven te laten, dus we gaan vrolijk verder al is het soms wat in telegramstijl.

De laatste dag in Maleisie breng ik door op het eiland Penang vanwaar de boten naar Indonesië vertrekken, Sumatra om precies te zijn. De stad GeorgeTown heeft veel Chinezen en Indiërs als inwoners. Als ik door zo'n gezellig straatje loop kan ik letterlijk de typische geuren van India opsnuiven en door de bijbehorende muziek waan ik me echt even in India. Een straat verder waan je je in China met de vele tempeltjes met enorme wierookstokken ervoor.

De overgang van reisbegeleider naar backpacker valt altijd weer zwaarder dan andersom. Van een luxe ****hotel met zwembad, sauna, gym en een ligbad, koffie- en theezetfaciliteiten en een kluisje op de kamer naar een klein broeierig hok zonder eigen douche en toilet geeft ondanks het gebrek aan luxe toch altijd weer dat 'heerlijk simpele' backpackersgevoel. Als ik heel eerlijk ben gaat m'n voorkeur uit naar iets dat er tussenin ligt.

Medan

Op woensdag 10 april 2002 verlaat ik in de regen Maleisië per boot om in vijf uur de Straat van Melakka over te steken naar Medan op Sumatra. Het water is vrij ruw waardoor de megaspeedboot soms behoorlijke klappen op het water maakt, maar zolang mijn koffie niet van het plankje valt is er geen reden tot paniek is mijn stelling. Na verloop van tijd wordt het weer beter.

De klok moet 1 uur terug zodat het tijdsverschil met Nederland nog maar vijf uur is. In de loop van de reis door Indonesië zal dit weer oplopen omdat Indonesië in drie tijdzones ligt. Bij de immigratie kan ik zo doorlopen als blijkt dat ik een Nederlander ben. Het is toch wel gemakkelijk, dat soort privileges. In 1865 bracht de Hollander Nienhuys het tabak naar Medan en daarmee het begin van de welvaart in deze streek. Een leuke binnenkomer dus.

In de bus van de steiger naar het centrum blijkt al hoe aardig de meesten mensen zijn. Veel mensen zwaaien naar de 'buitenlanders'. De bus, die bij de prijs van het bootticket inbegrepen is zet me dicht bij het guesthouse van m'n keuze af. Meteen dromen de 'becak'rijders om me heen. Dit zijn fietskarren voor het vervoer van twee passagiers, maar het bijzondere is dat het zijspannen zijn.

Mijn guesthouse ligt pal naast de magnifieke moskee met zijn zwarte daken. Na het inchecken ga ik er meteen kijken op bij de laagstaande zon wat sfeervolle foto's te maken. Ik loop wat rond en dan blijkt deze stad verder niet veel te bieden te hebben of het moeten de historische degelijke Hollandse gebouwen zijn. Verder loop je hier vrij gemakkelijk een longaandoening op door de vervuiling veroorzaakt door het zeer drukke verkeer. Er komen hier toch niet zoveel toeristen blijkbaar want men vindt het nog steeds leuk om me tientallen keren met 'He mister!' aan te roepen. De mensen zijn uiterst behulpzaam want als ik op zoek ben naar een 'cybercafe' word ik van hot naar her gesleept, maar het resultaat is meestal nul-komma-nul.

Portiers verlaten hun plek om me naar een kantoor op driehoog te brengen omdat daar wel iemand zit die me de weg kan wijzen...? Niet dus, maar toch aardig bedoelt! Gewoon vriendelijk blijven glimlachen is het beste!!

De twee geplande overnachtingen heb ik teruggebracht tot één, dat lijkt me voor deze stad meer dan voldoende.

Orang-oetangs

Na een kort verblijf in de stinkende stad Medan vertrek ik richting het islamitische dorpje Bukit Lawang in het gigantisch grote (850.000 ha) Gunung Leuser National Park waar zich het Bohorok orang-oetang rehabilitatiecentrum bevindt. Het ziet er wat 'echter' uit als dat in Maleisië waar je bij wijze van spreken nog met een kinderwagen tot bij het voederplatform kan komen. Hier moet je eerst met een houten kano een riviertje oversteken en vervolgens 75 meter klimmen over een slecht pad de jungle in. Je mag er alleen onder begeleiding van de verzorgers heen. Zij kennen alle apen en de apen kennen hen. De orang oetangs krijgen bananen en melk. Volgens de jongens wordt hier de bananashake gemaakt en dat laten de apen ook even zien. Van 10 tot 15 keer geven de apen het goedje over om het vervolgens met steeds meer smaak weer op te likken. Dit zou de spijsvertering bevorderen. Het komt zelfs voor dat een dominant mannetje de shake opzuigt uit de bek van een ondergeschikte. Eet smakelijk!

Tot mijn verbazing hebben ze hier zelfs een paar echte wildwaterkano's dus je begrijpt, die kans kan ik niet voorbij laten gaan. Samen met een paar jongens van het verhuurbedrijfje zak ik de smalle bergrivier af. Het is heerlijk onspannend om mijn favoriete watersport weer eens te beoefenen.

De Indo's zijn gewend alles heel sociaal samen te doen. Zo ook het relaxen op het terras van het guesthouse. Als je denkt even rustig een boek te lezen of wat te schrijven kom je bedrogen uit. Zodra je gaat zitten komt er altijd wel iemand even 'gezellig' bij zitten om een praatje te maken.

Voor het weekend zorg ik dat ik weg ben uit het dorp want dan wordt het namelijk overspoeld door mensen uit Medan. Tientallen minibussen rijden het dal in als ik het juist verlaat. Mooi op tijd dus!

Terug naar Medan en meteen door naar Berastagi, een koel stadje gelegen op 1300 meter hoogte. Hier beklim ik de Gunung (berg) Sibayak, een vulkaan die nog steeds, in dikke rookpluimen, sulfiet uitstoot. De toegang tot het pad dat omhoog leidt bestaat uit een tweepersoons tentje en er staat een bord waarop aangegeven wordt hoeveel mensen er al gewond of zelfs vermist zijn geweest op de vulkaan. Een enkele ongelukkige heeft zijn avontuur zelfs niet na kunnen vertellen. De kaartjesverkoper legt me aan de hand van drie foto's uit hoe ik het goede pad kan vinden. Dit kan eigenlijk niet missen want op weg naar boven komen er tientallen studenten uit Medan naar beneden die aan de rand van de vulkaan overnacht hebben. Ik voel me net een docent als zonder uitzondering iedereen me braaf een 'Goodmorning Sir!' wenst. Boven kan ik tot heel dichtbij een sulfietgat komen. Het meurt verschrikkelijk. Het uitzicht boven is fantastisch, in de verte zie ik een nog hogere vulkaan liggen. Via een andere zijde en 2648 treden daal ik af om bij heetwaterbronnen te eindigen. Dit is heerlijk ontspannend voor de voeten.

Jungle-trek

De volgende ochtend neem ik een busje naar het noorden van Sumatra, maar het busje is zo laag dat ik er alleen als een slangenmens dubbelgevouwen in kan zitten. Omdat de tocht zo'n vijf zal gaan duren besluit ik uit te stappen en op een hoger busje te wachten. Deze is er 'al' na ruim drie uur wachten. Geduld is een schone zaak in Azië!

Het landschap is prachtig, bergachtig, maïsvelden en bananenbomen. Als we over een bergpas moeten komt er van de andere kant een grote truck die begrijpelijkerwijs niet van het verharde weggedeelte af wil. Als wij dat dus wel moeten doen komen

we muurvast in de plakmodder te zitten. De modder lijkt het busje niet meer los te willen laten. Als een duveltje uit een doosje verschijnen er ineens zes jongens die ons wel even willen helpen, uiteraard tegen een vorstelijke beloning. Ook moeten we nog enkele militaire checkposten passeren omdat het Atjeh-district waar we heen rijden onafhankelijk van Indonesië wil worden en er daardoor af en toe wat 'problemen' zijn. Na bijna zes uren word ik afgezet in dorp Ketambe, in het hart van het Gunung Leuser Park. Het ligt 30 kilometer van de plaats Kutacane.

Door de jongens van het guesthouse word ik al snel Belanda (Nederlander) goreng genoemd. Goreng omdat Nederlanders meestal blank aankomen en bruin getint door de zon vertrekken. Ik boek een driedaagse jungletocht met twee overnachtingen in een tentje aan een rivier. Mijn gids Mansyah kent het gebied als geen ander en zal drie dagen lang m'n steun en toeverlaat zijn. Hij sjouwt met alle spullen, tent, kookgerei, al het eten en een grote klewang om indien nodig het pad te hakken. De eerste dag is het al meteen raak, we zien zwarte Gibbons op drie meter afstand en een stel wilde orang oetangs. Het lijkt wel of m'n gids over een soort radar beschikt, zoveel dieren als hij weet te ontdekken.

Overnachten doen we bij heetwaterbronnen langs de rivier. Je kunt dus zelf bepalen hoe warm je je bad in de rivier wilt hebben. Op een houtvuur kookt mijn bosjesman Mansyah een zeer smakelijke maaltijd met zelfs koffie of thee toe! Na het eten begint het te regnen en vluchten we de tent in die tot mijn verbazing waterdicht is. Helaas bestaat de beloofde matras uit niet meer dan een dunne doek. Lekker slapen is er voor mij dus niet bij. 's Ochtends bakt ie zelfs twee pannenkoeken voor ons ontbijt. Tijdens het wandelen moet je constant verdacht zijn op bloedzuigers die je sokken proberen in te kruipen. Regelmatig pluk ik er een van m'n sokken voordat ze daar doorheen dringen. Uiteindelijk word ik door maar twee bloedzuigers te pakken genomen. Zo'n wondje blijft nog lang nadruppelen vanwege een antistollingsmiddel dat ze achterlaten. Na twee en een halve dag zijn we weer terug in het guesthouse waar de hele avond praat met Ingrid, een Nederlandse die hier al vier jaar woont en getrouwd is met het hoofd van het dorp. Deze status levert haar automatisch verschillende privileges op. Een daarvan is dat er altijd een plaats vooraan wordt vrijgemaakt bij bepaalde gebeurtenissen. Ook als ze zonder haar man komt. Sinds kort heeft ze een grote schotelantenne naast haar simpele houten huis waarmee ze CNN kan ontvangen en zo volledig bij kan blijven wat betreft de ontwikkelingen in de wereld. Ik reis terug naar Berastagi en van daaruit naar een stil vissersdorp in het noorden van het Tobameer.

Met de reisgroepen gaan we vanaf Bohorok meteen richting Bukittinggi. Onderweg stoppen we bij het Jangga Dolokdorp waar de Batak wonen. We mogen een van hun houten huizen op palen van binnen bekijken. Volgens de islamieten betekent Batak varkenseters of kannibalen.

Bij ons hotel in Padang Sidempuan waar we alleen overnachten komen de deelnemers een voor een bij me klagen over een afschuwelijke stank in hun kamers. Blijkt dat het hotelpersoneel iets te enthousiast met een naar, petroleum ruikend, verdelingsmiddel heeft gespoten. Na een uurtje luchten is het wel weer uit te houden in de kamers. 's Avonds nemen we het lokale vervoermiddel naar een restaurant. Het zijn scooters met zijspan, twaalf stuks achter elkaar. Hilariteit alom natuurlijk als we door het stadje crossen. Het doet een beetje denken aan de draaimolens op de kermis waar je als kind gezeten in een brandweerwagen of bus helemaal uit je dak ging.

Bukitinggi

De volgende dag bezoeken we een kruidentuin waar de beheerder laat zien hoe alle Indonesische specerijen zoals kruidnagel, gember (djahe), laos e.d. groeien. Ook kijken we in een dorp hoe ze daar stenen bakken.

Uiteindelijk gaan we aan het eind van de middag bij Bonjol over de evenaar. Een ge-
denkwaardig moment waarbij veel foto's worden gemaakt van mensen die met de ene voet op het zuidelijk halfrond en met de andere op het noordelijk halfrond staan. De zon zal vanaf nu niet meer van oost naar west over het zuiden gaan, maar over het noorden. Voor iedereen een vreemde gewaarwording. Na een toast uitgebracht te hebben op deze 'grote' stap rijden we verder naar Bukitinggi. Dit betekent 'hoge heuvel' omdat de stad op een 910 meter hoge heuvel ligt. Het laatste uur rijden we in het donker. Hier is de chauffeur niet blij mee want de verlichting van de bus is verre van goed en de weg is bochtig.

Na een goede nachtrust maken we hier wandelend een 'canyontoer' die halverwege de afdaling in de canyon uitloopt in een kleine ramp. Wouter, een 10-jarig, leuk maar vooral speels joch kijkt niet goed uit waar hij loopt en glijdt van het pad eerst twee meter naar beneden. Zijn vader probeert hem nog te grijpen, maar kan niet meer voorkomen dat zijn zoontje een vrij val door takken en struiken van acht meter maakt. We sprinten naar beneden waar onze gids Wouter al heeft gevonden en hem tot woede van zijn vader 'los' staat te schudden. Zijn vader, toevallig een arts, onderzoekt hem en de schade blijkt gelukkig mee te vallen. Niets gebroken, wat schrammen en een lichte kneuzing is tot ieders verbazing alle schade. Wel is ie in een lichte chock toestand want hij begint het snel koud te krijgen. Met zijn vader en zijn zus samen gaat ie terug naar het hotel.

Wij zetten de wandeling voort, moeten zes keer het riviertje dat door het dal loopt oversteken, dan weer via een stijle klim het dal uit waarna we in een zilverstadje uitkomen waar in tegenstelling tot wat je zou verwachten geen zilver wordt gewonnen, maar alleen verwerkt tot mooie sieraden.

Na een lunch in het houten koloniale huis van de vader van onze gids lopen we verder door rijstvelden waar de rijst in alle groei en verwerkingsstadia te bewonderen is. Onze gids legt precies uit hoe alles in zijn werk gaat, van het zaaien van de eerste rijst tot en met het verwerken van de oogst. Dan nog even door een 'bamboegarden' met reuzenbamboe van 25 meter hoogte. Op zijn snelst groeit deze soort 95 cm. per dag. Als de bamboe van groen naar grijs kleurt is hij rijp. Na het kappen wordt de bamboe een maand in het water gelegd om de sappen eruit te spoelen. Dit voorkomt dat er insecten op de bamboe afkomen. Eenmaal gespoeld kan de bamboe wel honderd jaar meegaan.

Op het eind van de wandeling is het even wachten op ons transport terug naar het hotel. Onder de nodige hilariteit rijdt er een zandwagen voor. Lachend klimt iedereen in de lege laadbak.

In dit gebied woont het Minangkabouvolk. Een van de belangrijkste kenmerken is misschien wel dat de vrouwen hier de broek aan hebben. Ze zijn de eigenaar van het huis en kunnen er meerdere mannen op na houden alhoewel dit laatste niet meer veel voorkomt.

Jakarta

Na drie nachten in Bukittinggi rijden we naar Padang om per vliegtuig naar Jakarta op Java te reizen. We verblijven in het Bintanghotel dat weer veel te luxe is voor Djo-

serbegrippen. Dit heeft alles te maken met de recessie in de toeristenindustrie. Doordat hotels soms bijna leeg staan is het gemakkelijker om grote kortingen te bedingen waardoor zelfs luxe hotels binnen het Djoserbudget vallen. Vlakbij is het prestigieuze Oasisrestaurant waar VIP's als Clinton, de Kennedy's, Onasis, Richard Gere en vele andere sterren ooit hun opwachting hebben gemaakt. Wij willen er wel gaan eten maar dat is alleen mogelijk als je gepast gekleed gaat en dat valt voor de doorsnee reiziger niet mee. Na wat strijkwerk zijn we er klaar voor. Met alle egards worden we onthaald bij de entree. Over een ingang praat je in dit geval niet meer. De rijsttafel die hier de aanrader is wordt opgediend door niet minder dan twaalf lieflijke dames die keurig in het gelid aantreden. Je moet het gezien hebben wil je het geloven.

Overdag doen we natuurlijk ook nog wat. We gaan met de derde klas trein, die altijd afgeladen vol is en opgeleukt wordt door allerhande verkopers en muzikanten, richting het noorden van Jakarta waar we het Oude Batavia gaan bezoeken. Het instappen gaat ongeveer zoals je dat wel eens op Japanse en Chinese treinstations ziet..... flink duwen en persen. Voor een keertje is het wel leuk. Een aantal deelnemers lukt het niet meer om zo snel in te stappen en blijft op het perron achter. Ik roep dat we op ze zullen wachten op het eindpunt. Na twee stations is ongeveer de helft van de forenzen al uitgestapt waardoor we wat lucht krijgen. Na vijf minuten wachten op het eindstation arriveren ook de achterblijvers. Met enige moeite steken we de drie rijen auto's, becaks en brommers over. Een kwestie van brutaalweg met de hele groep tegelijkertijd beginnen te lopen en je hand als stopteken ophouden. Het vergt wat van je zenuwen, maar uiteindelijk bereiken we zonder kleerscheuren de overkant. Van hieruit lopen we het oude Batavia in over wat vroeger een mooie boulevard met palmbomen is geweest, maar nu toch vergane glorie langs een stinkend kanaal dat ooit door de Hollanders gegraven is. Er staan nog wel wat mooi gerestaureerde koopmanshuizen. Langs een oude ophaalbrug naar de uitkijktoren van de oude haven. Ook door de Hollanders gebouwd, net als de oude VOC-pakhuizen waar nu het Maritiem Museum is gevestigd. Hier vindt je oude tekeningen en voorwerpen uit de VOC-tijd. Reuze interessant allemaal.

Dan lopen we via smalle steegjes door de kampong naar het water waar we in gammele houten bootjes stappen om door de haven van Sunda Kelapa heen te varen. Hier liggen prachtige houten schoeners waarmee al jaren hardhout van Kalimantan naar Jakarta wordt verscheept. De boten met een laadvermogen van 700 ton worden met de hand in 5 a 6 dagen gelost. Het is een fotogeniek gezicht.

Vervolgens stappen we met z'n 23-en in een lokaal busje dat niet echt berekend is op grote mensen, om naar het Taman Fatahillahplein te rijden. Hier vindt je een Hollands stadhuis uit de 17e eeuw en het beroemde Batavia café dat te mooi is om voorbij te lopen. Honderden oude zwart/witfoto's sieren de wanden van dit bruine café. In de Chinese wijk Glodok getuigen uitgebrande huizen nog van de onlusten in 1998 waarbij veel Chinezen zijn omgekomen. Gelukkig is de fraaie Chinese tempel gespaard gebleven.

De laatste avond zijn we uitgenodigd om de Miss Jakarta-verkiezing bij te wonen. We zijn een beetje bedoeld als decoratie en ter promotie van het toerisme, maar daar doen we niet moeilijk over. We krijgen een VIP-behandeling. D.w.z. een luxe bus brengt ons naar een grote feestzaal, we zitten vooraan bij de 'catwalk', hebben een gratis buffet, een van ons mag de prijs overhandigen en de burgemeester heet ons van harte welkom in zijn toespraak. De televisie maakt opnamen en een populair presentatieduo praat de avond aan elkaar. We hebben weer eens mazzel. In feite

hebben we dit alles te danken aan een medewerkster van de plaatselijke agent die de Djoserreizen coördineert. Zij schijnt bepaalde contacten te hebben. Na deze verrassende avond gaan we de volgende ochtend vroeg op weg naar de botanische tuinen van Bogor.

Bogor en Bandung

Vanuit Jakarta reizen we dus verder richting Bogor. Een hoger gelegen koelere buitenplaats van Jakarta waar vroeger de Nederlandse Gouverneur Generaals gewoond hebben in een riant verblijf met de naam Buitenzorg. Bij dit paleisje liggen de Botanische Tuinen van Bogor met niet minder dan 15.000 soorten bomen, struiken e.d. Wij krijgen een rondleiding van een gids die in goed Nederlands een en ander uitlegt en om de aandacht van onze groep te houden er als een rasechte entertainer regelmatig allerlei anekdotes en grappen doorheen gooit.

Daarna met de bus door naar de Puncakpas die op 1500 meter hoogte ligt. Boven de 1000 meter rijden we door prachtig aangelegde theeplantages. Hier en daar zien we van die Chinese punthoeden tussen de theestruiken bewegen. Eronder zitten de pluksters van de theeblaadjes met een grote rieten mand op hun rug. Hierin gooien ze de oogst.

Na een lunch boven op de pas dalen we af richting Bandung. Hier bezoeken een muziekschool waar kinderen uit de omgeving gratis muziekles krijgen. Het is ooit opgezet om de kinderen van de straat te houden. Het muziekinstrument dat voornamelijk gebruikt wordt is de angklung, maar twee opdondertjes van een jaar of vier slaan op een grote trommel. De angklung is van bamboe gemaakt (goedkoop) en wordt heen en weer geschud om er geluid uit te krijgen. De toonhoogte wordt bepaald door de grootte van het instrument. Na een uitgebreide demonstratie is het onze beurt. Er worden angklungs uitgedeeld met een nummer erop. De dirigent geeft aan welk nummer er 'geschud' mag worden. Tot onze verbazing is hij binnen vijf minuten in staat ons een aantal bekende nummers te laten schudden.

Tijdens de voorstelling wordt Toos, een vrouw van 55 die al eerder last van haar darmen had, onwel. Omdat ze al hartpillen en bloeddrukverlagende pillen slikt, besluiten we samen met haar man zo snel mogelijk een arts te consulteren. Na onderzoek blijkt ze een ernstige infectie van haar darmen te hebben en uitgedroogd te zijn ondanks mijn advies zoveel mogelijk ORS te drinken. Ze is ook al zo'n vijf kilo lichaamsgewicht kwijtgeraakt, en ze was al vrij tener. Enfin, ze krijgt een hele zak pillen mee die haar weer op de been moeten helpen. Het duurt nog zeker een week voor ze enigszins hersteld is.

Pangandaran

Na een nacht in het koele Bandung (hoogte 950 meter) wordt het tijd voor ontspanning aan het strand van Pangandaran aan de zuidkust. De lange rit er naar toe is de mooiste van de hele reis. We rijden voornamelijk over het platteland tussen de rijstvelden door en als over een pas heen gaan zien we onder ons de kunstig aangelegde terrasvormige sawa's liggen. Soms wel twintig boven elkaar. Vooral als de rijst nog niet al te hoog is lijkt het water in de terrassen op grote spiegels waar in een regelmatig patroon sprietten uit groeien. Op een gegeven moment zien we een buffel door een rijstveld ploegen met naast zich haar jong dat braaf, maar nog onhandig en onwennig, meeloopt. We bezoeken onderweg het Sundanese kampong Naga. Dit is een in een prachtig dal gelegen dorp dat er nog zeer authentiek uitziet. De daken van de huisjes zijn gemaakt van bananenbladeren met daar overheen een laag palmboomvezel. Er is geen elektriciteit en maar 1 waterbron voor de 330 bewoners. Het

ziet er goed verzorgd en onderhouden uit. Een jongen uit het dorp leidt ons rond en laat ons zijn huis van binnen zien. Er wordt binnen op een houtvuurtje gekookt en het verbaast ons dat er nog nooit brand is uitgebroken. Als dat ooit gebeurd is het dorp waarschijnlijk binnen een paar uur platgebrand.

Ergens onderweg werpen we een blik in een geitenleer-verwerkingsbedrijfje. Nu weet ik waar de Gamma zijn gestreepte werkhandschoenen inkoop en waarom ze per drie paar nog zo goedkoop zijn. Tientallen jongens en meisjes zitten hier op de grond deze handschoenen in elkaar te zetten. De arboretcontroleurs zouden hier eens moeten komen kijken. Toch lijkt het personeel er ogenschijnlijk niet onder te lijden gezien hun lachende gezichten. Maar goed, ze worden ook niet elke maand door een stel nieuwsgierige pottenkijkers bezocht.

De hele dag al rijden we langs duizenden vlaggen die langs de kant van de weg aan bamboepalen hangen. Niet alleen de rood/witte nationale vlag, maar ook vlaggen in alle kleuren van de regenboog. Morgen is het tenslotte 17 augustus en dus de dag waarop de onafhankelijkheid grootscheeps en kleurrijk gevierd wordt.

In Pangandaran is het tijd voor twee dagen rust. Hard nodig, want een aantal deelnemers vertoont vermoeidheidsverschijnselen..... en dat op hun vakantie! Het comfortabele hotel heeft een mooi en groot zwembad. Als je vanuit je luie ligstoel een tijdje naar de schaduwen kijkt merk je dat de zon andersom draait op het zuidelijk halfrond. Sommigen deelnemers raken in de war als ze ineens vanuit de schaduw in de zon komen te liggen. 'He, in Nederland draait de zon toch anders!'

Pangandaran is voornamelijk een vissersdorp, maar wordt sinds jaren platgelopen door toeristen, zowel uit Indonesië als van elders. Het strand heeft een ongekeerde aantrekkingskracht ondanks dat er regelmatig mensen verdrinken in de gevaarlijke onderstroom. Onderstroom of niet, op de tweede ochtend is er wat tumult aan het strand. Er blijkt een enorme vis aangespoeld te zijn. Het blijkt een walvishaai te zijn, de grootste bedreigde vis die bestaat. Hij kan tot 15 meter lang worden. Ondanks dat deze soort bedreigd is worden ze toch gevangen, maar deze heeft geluk. Een wat rijkere visser heeft er wat geld voor over als de kleinere vissers hem van het strand naar de open zee slepen. En zo gezegd zo gedaan. Onder luid applaus (vooral van de toeristen) krijgt de reuzervis zijn vrijheid terug.

De vissers die 's ochtendsvroeg uitvaren komen rond het middaguur terug met hun vangst. Als dit uitgeladen is wordt de boot met zijdrijvers door zes man opgetild en veilig op het strand geparkeerd tot de volgende ochtend.

Met een paar doorzetteren maak ik een boswandeling waarbij de gids ons de bekende Rafflesia bloem laat zien. Deze kunnen tot 1 meter doorsnede worden waarmee ze de grootste bloem ter wereld zijn. Verder zien we in een naburig dorp hoe tahu of tempé (van sojabonen), kroepoek en Javaanse suiker gemaakt worden en laat een kunstenaar zien hoe hij de mooiste houten wajangpoppen maakt.

Diengplateau

Na twee dagen en drie nachten in het relaxte Pangandaran varen we met een gecharterde boot in 3,5 uur over een meer en door mangrovebossen naar Cilacap. Bij het vertrek kunnen we nog net de start van de peddelbootraces meemaken. Onder luid applaus gaat een van de houten boten vlak voor de finish ten onder. We varen langs een eiland waarop het Alcatraz van Indonesië staat. De gevangenis waar sinds kort Tommy Soeharto een straf van 15 jaar moet uitzitten zonder alle luxe die deze

playboy gewend was in zijn luie leven als zoon van de voormalige president. Onderweg in het gebied, dat aan de Brabantse Biesbosch doet denken, zien we tot twee keer toe een groep otters zwemmen en later de oever opklimmen.

Wonosobo is onze uitvalsbasis voor een bezoek aan het Diengplateau. Hier staan op 2000 meter hoogte nog acht van de 300 Hindoeïstische tempels die er ooit gestaan hebben. Van de 12e tot de 18e eeuw hebben deze tempels onder water gestaan totdat ene meneer van Kinsbergen het plateau gedraineerd heeft waarna bleek dat de meeste tempels het niet overleefd hadden. Het bijzondere is de omgeving waarin de tempels staan. Namelijk op een plateau van wat in feite de bodem van een vulkaan is. De mistflarden die hier vaak hangen geven het geheel een mysterieus tintje, goed voor een paar mooie foto's uiteraard. Als we afdalen rijden we langs tabaksplantages. Langs de kant van de weg liggen honderden droogrekken met daarop plakken tabak.

Borobudur en Yogyakarta

Onderweg richting Yogyakarta rijden we langs een islamitische trouwerij. We stoppen om het schouwspel van gepaste afstand te bekijken maar we worden al snel binnen uitgenodigd. We worden zelfs aangemoedigd om zoveel mogelijk foto's te maken! De bruidegom is een jongen van Sumatra, de bruid komt uit dit dorp en de ceremonie wordt geleid door twee oude mannen uit het dorp. Het is heel bijzonder om dit van dichtbij mee te maken. Omdat we nog een heel stuk moeten rijden moeten we te snel alweer afscheid nemen. Voor we vertrekken worden onze handen letterlijk volgestopt met allerhande etenswaar. Weigeren zou in dit geval zeer ongepast zijn en zelfs een belediging.

Na een paar uur rijden arriveren we bij het grootste Boeddhistische bouwwerk ter wereld... de Borobudur. Gebouwd rond 900 en tussen 1973 en '83 volledig afgebroken en opnieuw opgebouwd omdat de hele tempel in elkaar dreigde te zakken doordat de kunstmatige heuvel verzadigd was met regenwater en als een drilpudding in elkaar dreigde te storten. Vooral de 2,5 meter hoge klokken met daarin de boeddha's die geluk brengen als je ze aan kunt raken, zijn zeer bijzonder en fotogeniek.

Na nog een uur rijden komen we in Yogyakarta aan, het Batikcentrum van Java. Het is een aangename stad met een aantal oud-Hollandse koloniale gebouwen en het Kraton. Dit is het paleis van de sultan die nog steeds een vleugel van het complex bewoont met zijn vrouw en kinderen. Iedere dag om 11 uur brengen een paar bejaarde dames in mooie klederdracht een mooie theepot met servies naar de sultan. Met veel ceremonie wordt de thee ingeschonken. Het klootjesvolk (wij dus!) mag het op gepaste afstand gadeslaan.

Een fantastisch mooi uitstapje brengt ons aan het eind van de dag naar de nabijgelegen Hindoeïstische Prambanantempel waar we in de buitenlucht van een heerlijk buffet genieten. Het achtergronddecor wordt gevormd door de tempel die prachtig uitgelicht is. Aansluitend bekijken we een Ramayanaballet in het openluchttheater met wederom de tempel als achtergronddecor. We hebben geluk, want het is volle maan en dan is de voorstelling extra mooi.

Na twee dagen en drie nachten verlaten we de stad om in 10 uur via een saai

'snelweg' richting Malang te rijden. Alleen de laatste twee uur gaan door een bosrijk berglandschap. Ook in Malang staan weer oude Hollands koloniale woonhuizen, maar ook een fraai koloniaal hotel dat in de top 100 van mooiste, sfeervolste en meest luxe hotels ter wereld staat. Het is dan ook in het Tugu Park Hotel waar ik in het restaurant een lange tafel besproken heb. Het verbazende is dat de prijzen alleszins meevallen en dat ze vanwege het koloniale verleden zelfs een pagina voor Hollandse gerechten hebben gereserveerd. Wat dacht je bijvoorbeeld van Hollandse hutspot met klapstuk? Na een copieus 'dinner' gaan we snel naar bed want morgen moeten we vroeg op voor het bezoek aan de Bromovulkaan.

Bromo-vulkaan en Bali

Om half twee 's nachts vertrekken we met drie minibusjes! Om vijf uur zijn we op het op 2700 meter hoogte gelegen panoramapunt samen met ongeveer driehonderd Indonesische toeristen. Je hebt vanaf hier een wijds uitzicht over de Tenggerkrater die een doorsnede heeft van tien kilometer. Uit de vloer van deze krater is o.a. de Bromovulkaan ontstaan. Na de zonsopkomst om half zes loopt de vloer dicht met een dunne wattendeken van wolken. Met de busjes dalen we de 600 meter af naar de Tenggerkratervloer. Het lijkt alsof we over een maanlandschap rijden. Dan is het weer 125 meter klimmen (dit kun je ook op uitgemergelde paardjes doen) naar de Bromokraterand waar je de adem ontnomen wordt door de penetrante geur van de sulfietuitbrakende Bromo. Het prikt op je huid en in je ogen, maar het zicht in de krater en op de omgeving maakt veel goed. Op een van de reizen die ik hier doe maak ik een wandeling over de rand van de krater waarbij ik overvallen wordt door een sulfietwolk. Het spul slaat onder andere neer op mijn brillenglazen en de lens van mijn camera. De brillenglazen kan ik goed schoonmaken maar de coating van de peperdure lens is onherstelbaar aangetast. Op de vloer van de Tenggerkrater is vandaag (24 september) toevallig een jaarlijks hindufestival aan het opstarten. Er worden honderden, zoniet duizenden hindu's verwacht. We ontbijten in een restaurant van een van de kleine hotels op de rand van de Tenggerkrater. Op de twee volgende reizen zullen we niet in Malang overnachten, maar in het hotelletje waar we nu ontbijten. We hoeven dan niet als idioten 's nachts over donkere wegen naar de Bromo-vulkaan te rijden, maar kunnen vlak voor zonsopkomst van hier naar het uitkijkpunt vertrekken.

Na het ontbijt dalen we met de busjes af om 2000 meter lager weer in onze grote luxe bus over te stappen. Na 3½ uur rijden komen we aan bij de veerboot naar Bali. We kunnen zonder te wachten de boot op rijden om in 45 minuten naar het Hindoeïstische Bali over te steken. De klok gaat een uur vooruit want we zijn in een andere tijdzone beland. Na nog zo'n twee uur rijden komen we in het donker om zeven uur 's avonds in het aan de noordkust gelegen Lovina aan. Eindelijk wachten ons een paar rustige nachten zonder het gejammer van de moskeeën om half vijf 's ochtends!

Nog zes nachten en de reis is alweer voorbij maar eerst kunnen we in dit luxe resort, waar ze een bar in het zwembad hebben, 2½ dag relaxen. Dat is hard nodig, want sommige mensen hebben het helemaal gehad en zijn moe van de lange reisdagen. Je kunt hier (voor de diehards) 's ochtendsvroeg dolfijnen 'spotten', snorkelen, een warmwaterbron met zwembad bezoeken en parasailen achter een speedboot. De dolfijnen hebben er echt lol in want we zien ze vanuit de houten vissersbootjes met een pirouette hoog boven het water uitspringen. Rondom de boten zijn er zeker honderd. Ook het parasailen achter een boot is een fantastische ervaring. Zo vrij als een

vogeltje in de lucht hang je hoog boven het water aan een parachute. Het opstijgen en landen gebeuren beiden op het strand. Toos en haar nichtje Melisa van elf jaar gaan zelfs met zijn tweeën aan een tandemparachute de lucht in.

Ruud, die een fanatiek duiker blijkt te zijn zoekt een duikmaatje en weet mij over te halen om op de mooiste stek van Bali, op een uur rijden, twee duiken te maken. Een van de twee duiken heet de 'Ale Garden'. Als we tot een diepte van 22 meter zijn afgedaald wijst de 'divemaster' ons op een zandplateau waar duizenden slierten wiegend uit de grond steken. Als ik goed kijk zie ik dat het de bedoelde alen zijn. Ze zijn zo'n 70 tot 100 centimeter lang en houden zich met hun staart vast in de grond. Als we dichterbij komen laten ze zich rij voor rij snel helemaal in het zand terugzakken. Na een minuut stil wachten steken de eerste hun kop weer boven het zand uit. Het is een wonderlijk gezicht. Zelfs voor mij is het na al het geregeld ook even vakantie, maar niet voor lang want in het kunstenaarsdorp Ubud in het zuiden moeten weer allerlei uitstapjes en excursies georganiseerd worden. O.a. naar de grote Bedakih-tempel, de moedertempel van de Hindoes op Bali.

Ubud en multicrematie

Na twee en een halve ontspannen dagen aan het strand gaan we met een Balinese bus richting Ubud. We hebben nu een verplichtte gids mee in de vorm van een vrouw die veel ervaring heeft met Nederlandse groepen van 'De boer en (z)wendel'. Als ze een telefoontje krijgt beweert ze dat ze 'Alex' aan de lijn heeft. Nadat ze het gesprek beëindigd heeft deelt ze mee dat Alex haar vanavond in Wassenaar uitgenodigd heeft omdat Maxima deze avond weg is. De hele bus ligt in een deuk om haar humor. Ze heeft ook nog wel serieuze wetenswaardigheden te melden. Bijvoorbeeld de betekenis van de kleuren van de paraplu's die je overal ziet. Paraplu's in rood=vuur, wit=lucht, geel=wind, zwart=water en samen vormen ze de aarde.

Ieder dorp/stadje heeft drie gemeenschappelijke tempels. In het westen de hoogste kaste, in het midden de 2e en 3e kaste. Hindu's offeren vaak en veel. Torenhoge manden met fruit en eieren aan de tempels en om de zes maanden wordt er bijvoorbeeld aan al het ijzer geofferd, auto's, motoren enz. Alles voor een veilige reis en een behouden thuiskomst. Onze bus heeft nog wat offerversierselen van de laatste keer aan de spiegels hangen.

Ook ons hotel in Ubud heeft een zwembad om te relaxen. Verder kun je hier tientallen kunstwinkels aflopen op zoek naar de mooiste dingen voor de laagste prijs. Voor de deelnemers is Ubud de gelegenheid om grootscheeps souvenirs te 'shoppen'. 'He, is m'n geld nu alweer op..., dat gaat wel snel. Dan nog maar een keer langs de pinautomaat!' hoor ik zeer regelmatig.

Met een aantal reizigers ga ik naar een ceremonie die net buiten Ubud wordt gehouden. Het blijkt een trouwerij te zijn. We mogen wel naar binnen maar alleen als we een sarong dragen. In allerijl kopen we een paar van de omslagdoeken in een nabij gelegen winkel et voilà, we zijn welkom op het feest. Het is een komen en gaan van gasten die allemaal een cadeau aanbieden en er is een gammelanorkest want zonder is het feest niet compleet.

In mijn eentje huur ik een fiets en ga een middag de omgeving verkennen. Het platteland bestaat voornamelijk uit sawa's (rijstterrassen) met her en der verspreid wat kleine boerenbedrijven. De sawa's lijken ware kunstwerken doordat de randen van de akkers in vloeiend gebogen vormen lopen. Er waggelt een rijtje eenden illegaal langs de randen van de akkers. Als de rijst geoogst is laten de boeren de eenden over de akkers lopen om de slakken weg te eten.

Van de lokale gids krijg ik een tip dat er de volgende ochtend een multicrematie uitgevoerd zal plaatsvinden. Snel inventariseer ik wie mee wil want er moet vervoer geregeld worden omdat de crematie ergens in een bos op het platteland wordt uitgevoerd. Niemand wil zich deze 'buitenkans' laten ontgaan dus we gaan met de hele groep. Het kan net voordat we om 12.30 uur naar het vliegveld in Kuta afreizen, maar vanavond hebben we eerst het afscheidsdiner. Het wordt erg gezellig en ik ontvang weer eens een gevulde envelop.

We zijn de volgende ochtend niet de enige bezoekers, maar wel de eerste dus we kunnen op ons gemak tussen alle crematieplaatsen doorlopen. Het ene bouwwerk is nog indrukwekkender dan het ander. In de nagemaakte buffel die strak in vlammen opgaat bevindt zich het dode lichaam. Dit duidt erop dat deze persoon uit de tweede kaste kwam. Een leeuw is het kenmerk van de derde kaste. De nabestaanden hebben er hard en soms lang voor gespaard. Sommigen overledenen waren al tien begraaven omdat de familie die tijd nodig had om de kosten voor de crematie bijeen te sparen. Een multicrematie is goedkoper dan een solocrematie. Een week geleden nog woonden we de crematie van een leraar bij. Dit werd betaald door de verzekering omdat hij ambtenaar was en dus verzekerd. Het kostte 28 miljoen roepies. Deze crematies kosten maar 5 miljoen.

Na de ceremonies die tegelijkertijd plaatsvinden worden de vuren ontstoken. De vanuit de dieren opblazende vlammen in het donkere bos geven het geheel een luguber aanzien. Er wordt door de families veel herrie gemaakt. Dit is om de kwade geesten te verdrijven. Iedereen is erg onder de indruk van de manier waarop men hier met de doden omgaat. Dan is het tijd om terug te gaan naar het hotel en daarna door naar het vliegveld bij Kuta.

We nemen na 29 dagen afscheid. Ik vlieg via Jakarta en Kuala Lumpur terug naar Medan om de volgende groep op te wachten.

Dat vliegen wordt trouwens wel steeds gekker. Nu hebben ze aan de neus van het toestel ook al een camera gehangen zodat je de landing 'live' vanuit je stoel mee kunt maken. Het is net alsof je met een vluchtanimatiecomputerspel bezig bent waarbij je totaal geen invloed kunt uitoefenen. Beetje 'wird'.